

ХУДОЖНЬО-ТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ОСВІТНЬО-ВИХОВНИЙ ФЕНОМЕН

Сучасна формація в освіті має на меті виховання людини, здібної до культурного споглядання, до продуктивного діалогу з природою, соціумом, культурою. Цінністю освіти виступають «живі знання», які нерозривно пов'язані з культурним досвідом і практичною діяльністю, індивідуальними здібностями людини. Заохочуються інтуїція, фантазія, прояв почуттів, накопичені життєві враження. Актуальною для нашого часу є проблеми переходу від суто раціонального, вузькопредметного – до творчого, культурно-особистісного, міжпредметної інтеграції. Актуалізовані спроби поєднання наукового пізнання з категоріями краси, уяви, образності, художнього сприйняття, розуміння, цілісного пізнання світу та людини багато в чому представлені великими мислителями різних країн та епох. І.В. Гете вірив, що людина може бути справжнім творцем лише в тому випадку, якщо в ній поєднуються раціональне та чуттєве, емоційне.

Визначенню сутності, структури і соціальної ролі творчості присвячено низку праць (В.І.Андреев, Г.С.Батишев, М.М.Бахтін, В.С.Біблер, Ю.М.Борев, І.С.Волощук, С.О.Грузенберг, П.К.Енгельмейєр, Е.В.Ільєнков, М.С.Каган, О.М. Коршунов, Б.М.Неменський, В.І.Шинкарук, Л.В.Яценко та ін.), більшість з них пов'язана з тлумаченням творчості як особливої за характером, змістом, засобами дій діяльності. У філософських словниках поняття «творчість» дифініюється як «діяльність, що породжує дещо якісно нове, те, чого раніше ніколи не було» [2, С. 642]. Низка вчених (Л.С. Виготський, В.Т.Кудрявцев, О.М. Леонт'єв, М.М. Поддьяков, С.Л.Рубінштейн та ін.) вбачає творчість як здатність, притаманну виключно людині; дехто з науковців та митців оцінює її як надзвичайний стан душі та несвідомого (Ф.Бекон, М.О.Бердяєв, Т.Гоббс, Д.Локк, З. Фрейд та ін.). Більшість зарубіжних дослідників розглядають творчий процес у широкому значенні як форму активності у проблемному пошуку, свідомо й цілеспрямовану спробу розширити межі знань, усунути будь-які існуючі обмеження (Ф.Баррон, Дж.Гілфорд, Х.Трубер, Є.Торренс, Р.Стернберг та ін.).

Отже, творча діяльність – людська активність, яка виявляється у двох аспектах: по-перше, у творенні людиною соціокультурного середовища, по-друге, – самої особистості у цьому середовищі. Визнання багатоаспектності даного феномену дозволяє виокремити численні грані, з-поміж яких: творчість як специфічна діяльність, творчість – людська властивість, творчість к особливий вид енергії.

Творчість – складне соціальне, культурне, естетичне, психологічне явище не існує поза певним культурно-історичним соціумом і залежить від численних внутрішніх (особистісних) та зовнішніх умов. відповідно до галузі людської діяльності П.К.Енгельмейєр виділяє такі види творчості, як творчість у мистецтві (художня творчість), технічна творчість, наукова та творчість у релігії [1, С. 14].

Вивчаючи феномен «художня творчість», зазначимо, що б багатьох науковців поняття «художне» і «естетичне» тісно перетинаються або ж поєднуються. У словнику з естетики «художня творчість» дифініюється у широкому її значенні як «творить за законами краси», й у вузькому, концентрованому вигляді – як діяльність, що знаходить вираження у створенні чи творчому виконанні творів мистецтва» [3, С.344]. Науковці (О.О.Беляєв, Ю.М.Борев, Х.-Г.Гадамер, С.О.Грузенберг, М.С.Данієль, М.І.Киященко, Н.Л.Лейзеров, Л.Т.Левчук, О.О.Мелік-Пашаєв, Б.М.Неменський, Л.М.Столович та ін.) наполягають на спорідненості цих категорій, проте, на думку вітчизняних і зарубіжних дослідників естетики (О.О.Беляєв, Д.Ю.Кучерук, В.В.Левін, Л.Т.Левчук, В.І.Панченко та ін.), естетична діяльність історично

випереджає художню, в художній творчості закріплюються найкращі досягнення і тенденції естетичної.

Художньо-творча діяльність відноситься до специфічного виду естетичної діяльності, продуктом якої є твори мистецтва. Всі вони адресовані людині, яка може їх сприймати, якщо розуміє мову того чи іншого виду мистецтва, та оцінювати. Людина може творити за законами краси в будь-якій галузі мистецтва тільки тоді, коли має здатність до певного виду діяльності. Так, щоб творити прекрасну музику (а також її виконувати та слухати), необхідно мати здатність до сприймання музичного твору, а саме: відчуття висоти звуку, ритму, ладу, тембру, динаміки звуку, гармонії тощо.

Однак, спеціальні здібності є недостатніми для творчості, художньо-творча діяльність спирається на здатність, яка забезпечує процес сприймання та оцінки. У процесі такої діяльності відбуваються співставлення отриманих результатів із загальним напрямком – відбувається сприймання та оцінка дій не тільки по завершенню роботи, але й у її ході, що викликає різні за силою та глибиною відчуття, стимулює та направляє саму діяльність. Здатність творити не можлива без творчої уяви. Завдяки їй утворюється художній ідеал – спочатку як мрія, а потім як узагальнене уявлення. Такий ідеал виступає метою всієї художньої діяльності особистості, спрямовує її. Рівень здатності до художньої творчості визначає готовність людини до художньо-творчої діяльності. Розрізняють два типи художньої діяльності:

- простий, репродуктивний, де мета представлена готовим образом, проектом, а людина повторює, робить копію того художнього явища, яке вже відтворене іншим;
- високий, активний тип художньо-творчої діяльності пов'язаний зі створенням нового, оригінального. Саме такий тип художньої діяльності передбачає моделювання нової реальності на ґрунті творчих здібностей та засвоєння суспільного досвіду.

У прикладному відношенні людина в пошуках корисного спочатку оцінює предмет щоб потім його використати (тут головним є отримання особистої або суспільної користі, а відчуття задоволення при цьому виступає як супутник). В художньо-естетичному ж відношенні, де оцінка і використання співпадають і по суті, і в часі, відчуття задоволення від удосконалених форм, насолода – ось єдина отримана “вигода”. Людина відтворює світ за законами краси безкорисно заради духовної насолоди.

На основі аналізу робіт відомих авторів, зокрема, Дж.Сміта, Б.Н.Нікітіна, Л.Керрола, можна виділити умови для успішної організації творчої діяльності:

- надання свободи в обранні виду, способів та засобів діяльності, де інтерес, емоційний підйом слугуватимуть гарантією того, що напруга розуму не призведе до перевтоми, і піде на користь;
- комфортне психологічне середовище, доброзичлива атмосфера в колективі;
- постійна стимуляція процесу творчості, терпляче ставлення навіть до дивних ідей, невластивих у реальному житті, виключення зауважень і засуджень.

Процес художньої творчості незалежно від її виду або індивідуальних особливостей роботи включає в себе кілька етапів. На думку російського інженера і психолога П.Енгельмейера, найважливішим у творчості є вирішення чотирьох питань: хто створює, як створює, що створюється, як створюється. Відомий психолог П.Якобсон вважав, що процес художньої творчості складається з наступних етапів:

- 1) виникнення задуму;
- 2) його розробка;
- 3) активізація досвіду життєвих вражень;
- 4) пошуки форм втілення задуманого твору;
- 5) реалізація задуму;
- 6) доробка твору.

Весь процес праці особистості над твором можна схематично поділити на чотири етапи:

- 1) загальне пізнання й спостереження навколишньої дійсності;

- 2) виникнення задуму твору;
- 3) вибіркоче пізнання й спостереження навколишньої дійсності;
- 4) безпосередня реалізація художнього задуму в мистецький твір.

Таким чином, організація художньо-творчої діяльності розширює життєвий та художній світогляд особистості, сприяє збагаченню її культури, підвищує рівень емоційного сприйняття, розвиває здатність до оцінювання естетичних явищ, активізує здатність до художньо-творчої діяльності, має значний потенціал для формування навичок творчої співпраці у колективі, інтенсифікує розвиток комунікативності, спричиняє збудження в особистості відчуття естетичної насолоди від художньої творчості, від осягнення краси в інтегративному поєднанні різних видів мистецтв, а також певною мірою забезпечує потребу у психологічній розрядці та відпочинку.

Література:

1. Гавриш Н.В. Розвиток мовленнєвої творчості в дошкільному віці. / Н.В.Гавриш. – Донецьк: ТОВ «Лебідь», 2001. – 218 с.
2. Философский энциклопедический словарь. – 2-е изд. – М.: СЭС, 1989. – 968с.
3. Эстетика: словарь / Под ред. А.А.Беляева и др. – М.: Политиздат, 1989. – 447с.

Сіваш Т.Д. Художньо-творча діяльність як освітньо-виховний феномен / Т.Д. Сіваш // Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті європейських освітніх стратегій: збірник матеріалів науково-практичної конференції викладачів і студентів інституту педагогіки, психології і мистецтв (Вінниця, ВДПУ ім. М. Коцюбинського, квітень, 2016 р. / за ред. Г.С. Тарасенко; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, інститут педагогіки, психології і мистецтв. – Вінниця : ТОВ «Нілан – ЛТД», 2016. – Вип. 4. – С. 152 – 154